

İlişki İnançları Ölçeğinin psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi

Zeynep HAMAMCI,¹ Emine Gül KAPÇI,² Hakan TÜRKCAPAR³

ÖZET

Amaç: İlişki İnançları Ölçeği (İİÖ) yakın ilişkilerdeki işlevsiz inançları değerlendirmektedir. Bu araştırmanın amacı, Eidelson ve Epstein tarafından geliştirilen 40 maddelik bu ölçeğin psikometrik özelliklerini değerlendirmektir. **Yöntem:** Ankara'da yaşayan toplam 630 evli birey araştırmaya katılmış ve İİÖ'yü doldurmuştur. Katılımcıların 343'ü kadın (%54) 287'si (%46) erkektir. **Sonuçlar:** İİÖ'nün eş zamanlı geçerliği, 'İlişkilerde İnanç Ölçeği' ile, ayırt edici geçerliliği ise klinik ve klinik-olmayan gruptan elde edilen verilerle değerlendirilmiştir. Analizler, İİÖ'nün iki tür geçerliliğe de sahip olduğunu göstermektedir. Doğrulamalı faktör analizi, bu çalışmanın verilerinden elde edilen 23 maddelik beş faktörlü yapının desteklendiğini göstermiştir. İç tutarlılık değerinin yeterli (0.77), test-tekrar test kararlılığının ise yüksek olduğu görülmüştür ($r=0.86$). **Tartışma:** Analizler, İİÖ'nün işlevsiz inançların değerlendirilmesinde kullanılabileceğini ve ilişkiye yönelik kimi mantık dışı inançların cinsiyete, eğitim düzeyine ve evlenme biçimine göre farklılaşabileceğini göstermiştir. (Anadolu Psikiyatri Dergisi 2010; 11:127-132)

Anahtar sözcükler: Geçerlilik, güvenilirlik, ilişki, bilişsel terapi

Psychometric properties of the Relationship Belief Inventory in Turkish couples

ABSTRACT

Objective: Cognitive therapy of marital problems has focused on the dysfunctional beliefs people hold about intimate relationships. The Relationship Belief Inventory (RBI) is a 40-item inventory designed to assess relationship-specific dysfunctional beliefs. Present study aims to investigate its psychometric properties in a group of married Turkish individuals. **Methods:** Data from a total of 630 married participants (women $n=343$, 54% and men=287 men, 46%) were utilized for a number of validity and reliability analyses. **Results:** Concurrent validity of the RBI with the Belief Inventory was satisfactory and clinical group had higher scores in three of the five subscales than the non-clinical group supporting RBI's discriminant validity. CFA indicated that a five factor solution with 23 items derived from the EFA was preferable to the original model. The internal consistency and test-retest stability revealed a moderate to high reliabilities (respectively, 0.77 and 0.86). **Conclusion:** The analyses demonstrated that RBI could be used to evaluate irrational relationship beliefs with married Turkish individuals. The findings derived from descriptive statistics indicated that irrational beliefs may differ with gender, education level and marriage type. (Anatolian Journal of Psychiatry 2010; 11:127-132)

Key words: reliability, validity, relationship, cognitive therapy

Bu çalışmanın bir bölümü, V. Ulusal Aile ve Evlilik Terapileri Kongresinde (Mart 2009, İstanbul) sunulmuştur.

¹ Doç.Dr., Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma ABD, Gaziantep/Türkiye

² Doç.Dr., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitimde Psikolojik Hizmetler, Ankara/Türkiye

³ Doç.Dr., Ankara Dışkapı Hastanesi, Psikiyatri Kliniği, Ankara/Türkiye

Yazışma adresi / Address for correspondence:

Doç.Dr. Zeynep HAMAMCI, Gaziantep Ün. Eğitim Fak., Rehberlik ve Psikolojik Danışma ABD, Gaziantep/Türkiye

E-mail: hamamci@gantep.edu.tr

GİRİŞ

Son yıllarda bilişsel davranışçı yaklaşımın evlilik ilişkisine uygulanması ile birlikte, evlilikteki sorunların ortaya çıkmasında ve sürmesinde ilişkilerle ilgili inançların rolü üzerinde durulmaktadır. Bilişsel-davranışçı yaklaşıma göre, bireyler evlilik ilişkisine yönelik akılcı olmayan inançlara sahip olduklarında, evliliklerindeki uyum düzeyi azalmakta,¹ çatışmaları artmakta² ve olumsuz çatışma çözme yöntemlerini⁵ kullanmaktadır.

Bilişsel-davranışçı yaklaşım içinde yer alan her yaklaşım kendi kuramsal temellerine göre ilişkilerle ilgili inançları ele almaktadır. Örneğin, akılcı-duygusal terapi kuramına göre, evlilik sorunlarının nedeni eşlerden birinin ya da ikisinin de ilişkinin doğası ve sahip oldukları abartılmış, katı, mantıksal temellere dayanmayan düşünceleridir.⁴

Evlilik ilişkisine yönelik akılcı olmayan inançları değerlendirmek üzere yurt dışında 'İlişki İnançları Soru Listesi' (Relationships Beliefs Questionnaire)⁵ ve beş faktörden oluşan 'İlişki İnançları Ölçeği'⁶ (Relationship Belief Inventory) geliştirilmiştir. Literatür taramasında, 'İlişki İnançları Ölçeği'nin (İİÖ) yaygın olarak kullanıldığı görülmüştür. Eidelson ve Epstein,⁶ kliniğe başvuran evli bireylerin normal bireylerle karşılaştırıldığında İİÖ'nün 'cinsel mükemmeliyetçilik' alt ölçeği dışındaki diğer dört alt ölçekten anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldıklarını, dolayısıyla daha yüksek düzeyde akılcı olmayan inançlara sahip olduklarını bulmuştur. Aynı çalışmada, ilişkiye yönelik akılcı olmayan inançlarla evlilikte yaşanan stres arasında pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bir başka çalışmada ise,⁷ klinik ve klinik olmayan çiftlerden oluşan bir örneklem grubunda İİÖ'nün güvenilirliği incelenmiş ve iç tutarlık ile test-tekrar test güvenilirliklerinin yeterli olduğu, ancak ölçeğin ayırt etme geçerliğine sahip olmadığı bulunmuştur. Ayrıca, evlilik uyumunu, genel-akılcı olmayan inançlardan çok, evliliğe ilişkin akılcı olmayan inançların yordadığı bulunmuştur.⁸

İİÖ'nün beş alt faktörden oluşmasına karşın, ölçeğin böyle bir faktör yapısına sahip olup olmadığı literatürde yeterince incelenmemiştir. James ve arkadaşları⁹ tarafından yapılan bir araştırmada, İİÖ'nün açıklayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. AFA sonucunda, ölçeğin altı faktörlü bir yapıya sahip olduğu bulunmuştur. DFA sonucunda da, İİÖ'nün özgün beş faktörlü yapısı doğrulanmamış, 40 madde yerine toplam

32 maddeden oluşan altı faktörlü bir yapının desteklendiği görülmüştür.

Ülkemizde bireylerin evlilik ilişkisine yönelik akılcı olmayan inançlarını ölçen bir ölçme aracı yoktur. Yalnız bireylerin romantik ilişkilerle ilgili akılcı olmayan inançlarını ölçmek amacıyla 'İlişkilerde İnanç Ölçeği'¹⁰ geliştirilmiştir. Bu araştırmanın amacı, evlilik ilişkisindeki akılcı olmayan inançları değerlendiren ve birçok ülkede yaygın olarak kullanılan İİÖ'nün Türk toplumuna uygunluğunu değerlendirmektir.

YÖNTEM

İlişki İnançları Ölçeğinin (İİÖ) çeviri süreci: Yazardan izin alınmasının ardından, İİÖ birbirinden bağımsız iki akademisyen tarafından Türkçeye, daha sonra maddeleri bilmeyen bir başka akademisyen tarafından İngilizceye çevrilmiştir. İİÖ'nün Türkçe ve İngilizce formlarının eşdeğerliğine yabancı dil uzman kadrosunda çalışan evli bir grup bireyden (s=11) bir hafta ara ile elde edilen verilerle bakılmıştır (r=0.90).

Katılımcılar

Evlilik sorunu tanımlamayan grup: Kendi bildirimlerine göre evlilik terapisine başvurmamış 560 birey araştırmaya katılmıştır. Grubun 291'i (%52) kadın, 269'u (%48) erkektir. Kadınların ve erkeklerin yaş ortalamaları sırası ile 32.62±7.51 ve 35.41±6.54'tür. Grubun %59'u üniversite, %24'ü lise ve %17'i ilköğretim mezunudur. Katılımcılar aylık gelir düzeylerine göre gruplandırıldığında, %18'inin alt (100-1000 TL), %55'inin orta (1001-3000 TL) ve %5'inin üst (3001-8000 TL) gelir grubunda yer aldığı görülmektedir.

Klinik grup: Evliliğinde sorun olduğunu bildiren ve bu amaçla Ankara'daki özel bir kliniğe başvuran evli bireyler araştırmanın klinik grubunu oluşturmuştur. Bu kişilerin 52'si kadın (%74), 18'i (%26) erkektir. Kadınların yaş ortalaması 32.27±8.99, erkeklerin ise 40.61±9.66'dır. Grubun %42.6'sı ilköğretim, %33.8'i lise ve %23.5'i üniversite mezunudur. Grubun %35.4'ü alt, %54.2'si orta ve %10.4'ü üst gelir grubunda yer almaktadır. Her evli çiftten yalnız birinden İİÖ'yü doldurması istenmiştir. Klinik gruptan elde edilen veriler yalnız ayırt etme geçerliğine ilişkin analizlerde kullanılmıştır.

Bilgi Formu: Bilgi formunda yaş, cinsiyet, ailenin aylık geliri, evliliklerinde yaşanan sorunlardan ötürü profesyonel yardım alıp almadıkları, en son mezun oldukları okul, çocuk sayısı, çalış-

ma durumu ve evlenme biçimlerine ilişkin (görücü usulü, akraba tanıştırması, kendisinin seçimi) bilgiler yer almıştır.

İlişki İnançları Ölçeği (İİÖ): Toplam 40 maddeden oluşan İİÖ'nün 'anlaşmazlık zarar verir,' 'zihin-okuma beklenmelidir,' 'eşler değişemez,' 'cinsel mükemmelliyeçilik' ve 'cinsiyetler farklıdır' olarak adlandırılan beş alt ölçekten oluştuğu belirtilmiştir. Maddeler, altılı ölçeklemeye uygun olarak hazırlanmıştır. Yüksek puan ilişkide akıl dışı inançların yüksekliğine işaret etmektedir. Eidelson ve Epstein¹ ilişkiye yönelik akıl dışı inançlar ile evlilik stresi arasında pozitif bir ilişki bulmuştur. Alt ölçeklerin iç tutarlığı 0.72-0.81 arasında değişmektedir.

İlişkilerde İnanç Ölçeği (İDİÖ): IDIE, romantik ilişkilere yönelik akılcı olmayan inançları ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek toplam 20 maddeden oluşmaktadır.¹⁰ Temel bileşenler analizi, ölçeğin 'çaresizlik' ile 'sevilemezlik' adları verilen iki faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve varyansın %38'ini açıkladığı görülmüştür. Aracın, eş zamanlı geçerliliğinin yanı sıra, iç tutarlılık güvenilirliğine ve test-tekrar test kararlılığına sahip olduğu bildirilmiştir. İDİÖ, bu çalışmada İİÖ'nün eş zamanlı geçerliliğini değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır.

İşlem

Ankara'daki çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında hizmetli, teknik personel, memur ya da yönetici kadrolarında çalışan kişilere ya da bu kişilerin eşlerine ulaşılarak veriler toplanmıştır. Evliliklerindeki sorunlardan ötürü Ankara'daki özel bir kliniğe başvuran kişiler araştırmanın klinik grubunu oluşturmuştur. Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ettiklerini belirten ve onam formunu imzalayan katılımcılardan, bilgi formunu ve İİÖ'yü doldurmaları istenmiştir. Eş zamanlı geçerlilik çalışmasına katılanlar ise İİÖ'yü ve İDİÖ'yü doldurmuştur.

İstatistiksel yöntemler

Evliliğinde sorun olmadığını tanımlayan bir grup katılımcıdan elde edilen verilerle AFA yapılmıştır. AFA'dan elde edilen faktör modelinin uygunluğuna karar vermek amacıyla, yine evliliğinde sorun tanımlamayan bir başka gruptan elde edilen verilerle DFA gerçekleştirilmiştir. İİÖ'nün eş zamanlı ve ayırt etme geçerlilikleri ile test-tekrar test güvenilirlikleri de korelasyon analizleriyle incelenmiştir. Demografik değişkenlerle ilgili analizler evliliğinde sorun yaşamadığını bildiren gruptan elde edilen verilerle ilgili karşılaştırma

istatistiklerinden yararlanılarak yapılmıştır.

SONUÇLAR

Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi bulguları

İİÖ'nün faktör yapısını belirlemek amacı ile (s=197) Promax döndürmeli faktör analizi (Principal axes analysis with promax rotation) yapılmıştır. Kaiser-Meyer Olkin örneklem ölçütünün karşılandığını (0.71, minimum değer>0.50) ve Bartlett sphericity testi de faktör analizinin uygunluğunu göstermiştir ($\chi^2=1076$, sd=253; p<0.0001). Özdeğeri 1'in üzerinde 13 faktörlü bir yapı sergilenmiş olmakla birlikte, scree testi her biri varyansın en az %5'ini açıklayan beş faktörlü bir yapı önermiştir. Bu yapıda, bazı maddelerin hiç bir faktöre yüklenmediği, bazı maddelerin de birden fazla faktöre yüklendiği görülmüştür. Faktör yük değerleri 0.32'nin altında olan maddeler¹¹ ile 0.10'dan daha düşük farkla birden fazla faktöre yüklenen maddeler ayıklandığında, varyansın %50.79'unu açıklayan beş faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bu faktörler sırasıyla toplam varyansın %17.48, %10.03, %8.87, %7.49 ve %6.91'ini açıklamıştır (Tablo 1).

Maddelerin, 'anlaşmazlık zarar verir,' 'cinsiyetler farklıdır,' 'zihin-okuma beklenmelidir,' 'cinsel mükemmelliyeçilik' ve 'eşler değişemez' olarak adlandırılan beş faktöre yüklendiği, hiç bir maddenin bir başka alt-faktörde yer almadığı görülmektedir. Sonuç olarak, Türk toplumundan elde edilen verilerle, Eidelson ve Epstein'in önerdiği beş faktörlü bir yapının sergilendiği, ancak özgün ölçekteki 17 maddenin işlemediği görülmüştür.

Özgün formda belirtilen beş faktörlü yapı ile AFA sonuçlarından elde edilen 23 maddelik beş faktörlü modellerden hangisinin daha uygun olduğunu belirlemek amacı ile farklı bir gruptan (s=208) elde edilen verilerle Maksimum Likelihood Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. DFA'yı yorumlamada İyilik Uyum İndeksi (GFI), Uyarlanmış İyilik Uyum İndeksi (AGFI), Ortalama Kare Kök Rezidual (RMSR) ve Yaklaşık Hata Kare Kökü (RMSEA) indekslerinden yararlanılmıştır. Modelin yeterliliği ölçütüne göre¹² ($GFI \geq 0.85$; $AGFI \geq 0.80$; $RMSR \leq 0.10$; $RMSEA \leq 0.08$), elde edilen açımlayıcı faktör analizinden elde edilen model için iki indekste, özgün model için ise yalnız bir değerlerin indekste kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür (Tablo 2).

Tablo 1. Promax Döndürmeli Faktör Analizi sonuçlarına göre faktör yük değerleri ile madde-toplam korelasyonu

Madde no	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	R
6	0.73					0.76**
11	0.72					0.73**
16	0.63	-0.21	-0.26			0.56**
26	0.50	0.15				0.72**
21	0.45					0.62**
1	0.42	0.29				0.63**
15		0.62				0.70**
35		0.61			0.18	0.67**
30	-0.27	0.57			-0.23	0.58**
40		0.52				0.68**
10		0.41				0.62**
32			0.68		-0.16	0.77**
27	0.16		0.66			0.78**
17	-0.24		0.64			0.63**
12	0.28		0.43			0.69**
39				0.64		0.69**
4				0.60	-0.18	0.67**
29	-0.16	-0.22		0.45	0.33	0.55**
19				0.43		0.62**
24	-0.21			0.39		0.56**
33					0.64	0.76**
18					0.61	0.70**
28					0.43	0.75**
Özdeğer	4.02	2.30	2.04	1.72	1.59	

Faktör 1: Anlaşmazlık zarar verir, Faktör 2: Cinsiyetler farklıdır, Faktör 3: Zihin okuma beklenmelidir, Faktör 4: Cinsel mükemmeliyetçilik, Faktör 5: Eşler değişemez, R= Alt ölçeklerin madde toplam korelasyonu

Tablo 2. Doğrulamalı faktör analizi sonuçlarına göre karşılaştırılan iki modelin uyum indeks istatistikleri

	GFI	AGFI	RMSR	RMSEA	RMSEA - 90% CI
AFA'dan elde edilen					
şimdiki model	0.84	0.80	0.08	0.07	0.064-0.082
Özgün model	0.68	0.64	0.23	0.08	0.084-0.094

GFI: İyilik Uyum İndeksi, AGFI: Uyarlanmış İyilik Uyum İndeksi, RMSR: Ortalama kare kök rezidual, RMSEA: Yaklaşık hata kare kökü, RMSEA - 90% CI: RMSEA için %90 güven aralığı.

Eş zamanlı ve ayırt edici geçerlik analizleri

İİÖ'nün eş zamanlı geçerliğini değerlendirmede İDİÖ'den yararlanılmıştır (s=21; 11 kadın; 10 erkek). İki ölçek arasındaki korelasyon 0.66 olarak hesaplanmıştır (p<0.001). İİÖ'nün ayırt edici geçerlik analizlerine ise klinik (s=70; 52 kadın; 18 erkek) ve evlilik sorunu tanımlamayan gruptan (s=43; 27 kadın; 16 erkek) elde edilen verilerle bakılmıştır. Bağımsız gruplar için yapılan t-testi, klinik grubun daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğunu göstermiştir (klinik grup

ort.=98.37±19.47, evlilik sorunu tanımlamayan grup ort.=89.32±15.57; $t_{111}=2.58$, $p<0.01$). Klinik grubun 'Anlaşmazlık zarar verir', (p<0.05), 'Cinsiyetler farklıdır' (p<0.004) ve 'Zihin-okuma beklenmelidir' (p<0.0001) alt ölçeklerinde daha yüksek bir ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur (p>0.05).

İİÖ'nün güvenirliliğine ilişkin bulgular

İİÖ'nün Cronbach alfa katsayısı 0.77 olarak bulunmuştur. Alt ölçeklerin Cronbach alfa değer-

leri 0.57-0.76 arasında değişmektedir ($p < 0.001$). Ölçeğin iki haftalık test-tekrar test kararlılığı 0.86 olarak bulunmuştur ($s=21$, $p < 0.001$).

İİÖ'nün bazı demografik değişkenlerle ilişkisi

Evliliğinde sorun tanımlamayan gruptan elde edilen verilerle, İİÖ alt ölçeklerinin cinsiyete, eğitim düzeyine, evlenme biçimine (görücü usulü, akraba tanışması, kendisinin seçimi), yaşa, çocuk sayısına ve gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Çalışan ve çalışmayan kadın ve erkek sayıları farklı olduğundan, alt ölçek puan ortalamaları kadın ve erkeklerde ayrı ayrı incelenmiştir (çalışan kadın=7, çalışmayan kadın=32; çalışan erkek=80, çalışmayan erkek=8).

'Zihin okuma beklenmelidir' alt ölçeğinde kadınların erkeklerden ($t_{(193)}=2.83$, $p < 0.005$), 'Cinsel mükemmelliyetçilik' alt ölçeğinde ise erkeklerin kadınlardan ($t_{(193)}=2.63$, $p=0.009$) daha yüksek düzeyde mantık dışı inançlara sahip olduğu görülmüştür. Tek yönlü varyans analizi sonuçları, 'Anlaşmazlık zarar verir' başlıklı alt ölçekte eğitim gruplarına göre bir farklılık olduğunu ($F_{(3,189)}=7.01$, $p < 0.0001$) göstermiştir. Scheffe testi hem ilköğretim, hem de lise mezunlarının üniversite mezunlarından daha yüksek düzeyde mantık dışı inançlara sahip olduğunu göstermiştir. Evlenme biçimine göre gruplar karşılaştırıldığında, 'Anlaşmazlık zarar verir' ($F_{(3,187)}=15.66$, $p < 0.0001$) ve 'Cinsiyetler farklıdır' ($F_{(3,187)}=3.94$, $p=0.009$), alt-ölçeklerinde görücü usulü ile evlenenlerin daha yüksek düzeyde mantık dışı inançlara sahip olduğu bulunmuştur. Yaş, evlilik süresi ve çocuk sayısı ile alt-ölçek toplam puanları arasındaki korelasyonlara bakılmış, yalnız 'Anlaşmazlık zarar verir' alt ölçeğinin hem yaş, hem de evlilik süresi ile pozitif bir korelasyon gösterdiği bulunmuştur. Çocuk sayısının ilişkiye yönelik mantık dışı inançlarla bir ilişkisi olmadığı bulunmuştur. Son olarak, bağımsız gruplar için yapılan t-testi, kadınlarda ya da erkeklerde, çalışıp çalışmama durumunun anlamlı bir farklılığa kaynaklık etmediğini göstermiştir ($p > 0.05$).

TARTIŞMA

Bu araştırmada Eidelson ve Epstein⁶ tarafından, yakın ilişkilerde işlevsiz inançları değerlendirmek amacıyla geliştirilen İİÖ'nün Türk toplumundaki evli çiftlerde kullanımının uygunluğuna bir dizi geçerlilik ve güvenilirlik analizleri ile bakılmıştır. AFA sonuçları, özgün ölçekteki 40 maddeden 17'sinin Türk kültüründe işlemediğini göstermekle beraber, tüm maddelerin önerilen beş faktörlü

yapıya uygun olarak yüklendiği bulunmuştur. DFA sonuçları da, 40 maddelik özgün beş faktörlü yapı yerine, AFA sonucunda elde edilen 23 maddelik beş faktörlü yapının daha uygun olduğunu göstermiştir. İİÖ ile benzer bir yapıyı ölçen IDİÖ¹⁰ arasında bulunan orta düzeyde korelasyon, İİÖ'nün eş zamanlı geçerliliğe sahip olduğuna işaret etmektedir. Klinik ve evlilik sorunu tanımlamayan gruptan elde edilen verilerle yapılan analizler, klinik grubun üç alt ölçekte daha yüksek düzeyde mantık dışı inançlara sahip olduklarını göstermiştir. Emmelkamp ve arkadaşlarının⁷ araştırmasında ise, evliliğinde sorun tanımlamayan grubun, klinik gruptan daha fazla mantık dışı inançlara sahip olduğu bulunmuştur ve sonuçta ölçeğin ayırt edici geçerliliğe sahip olup olmadığı sorgulanmıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular ise, İİÖ'nün Türk toplumunda ayırt edici geçerliliğe sahip olduğunu desteklemektedir.

İç tutarlılık güvenilirliğinde kabul edilebilir değer olarak sıklıkla Nunnally¹³ tarafından önerilen 0.70 düzeyine atıfta bulunmaktadır. Bu değer dikkate alındığında, İİÖ alt ölçeklerinin iç tutarlılık değerleri genel olarak düşüktür. Santos'un¹⁴ daha sonraki yıllarda yaptığı çalışmalar sonucunda, düşük iç tutarlılık değerlerine sahip ölçeklerin de yararlı olabileceği belirtilmiştir.

Ulaşılabilen literatürde, yalnız cinsiyete ilişkin karşılaştırmaların yapıldığı görülmüştür. Bradbury ve Fincham'ın¹⁵ yaptığı bir araştırmada 'cinsel mükemmelliyetçilik' ve 'cinsiyetler farklıdır' alt ölçeklerinde erkeklerin daha yüksek düzeyde mantık dışı inançlara sahip olduğu bulunmuştur. Sharp ve Ganong¹⁶ toplam puan üzerinden bir karşılaştırma yapmış ve erkeklerin daha yüksek düzeyde mantık dışı inançlara sahip olduğunu bulmuştur. Bu araştırmada kadın ve erkeklerde toplam puanda bir farklılık bulunmamakla birlikte, erkeklerin 'cinsel mükemmelliyetçilik', kadınların ise 'zihin okuma beklenmelidir' alt ölçeğinde daha yüksek düzeyde mantık dışı inançlara sahip olduğu bulunmuştur. 'Anlaşmazlık zarar verir' alt ölçeği ile değerlendirilen mantık dışı inançların hem eğitim düzeyine, hem de evlenme biçimine göre farklılaştığı bulunmuştur. Benzer biçimde, aynı alt ölçek hem yaş, hem de evlilik süresi ile pozitif ilişki göstermiştir. Tanımlayıcı istatistik sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, ilişkiye yönelik mantık dışı ya da işlevsiz inançlara ilişkin genel yapıda kültürlerarası benzerlikler olduğu; ancak cinsiyete, eğitim düzeyine, evlenme biçimine göre kültürel farklılıkların olabileceği görülmüştür.

Araştırmanın en önemli sınırlılıklarından birisi, katılımcıların önemli bir bölümünün üniversite mezunu olmasıdır. Eğitim düzeyine göre daha dengeli bir gruptan veriler elde edildiğinde faktör yapısının değişip değişmeyeceği bilinmemektedir. Bir başka önemli sınırlılık ise, elde edilen faktör yapısının cinsiyete göre farklılaşp farklı-

laşmadığının bilinmemesidir. Türk kültüründe, İİÖ ile değerlendirilen ilişkiye yönelik mantık dışı inançların, genel mantık dışı inançlardan ne kadar farklı olduğunun incelenmemiş olması bu araştırmanın bir başka sınırlılığı olarak düşünülebilir.

KAYNAKLAR

1. Addis J, Bernard ME. Marital adjustment and irrational beliefs. *J Rational Emotive Cogn Behav Ther* 2002; 20:3-13.
2. Epstein N, Finnegan B, Bythell D. Irrational beliefs and perception of marital conflict. *J Consult Clin Psychol* 1979; 47:608-610.
3. Haferkamp CJ. Dysfunctional beliefs, self monitoring, and marital conflict. *Curr Psychol* 1994; 13:248-263.
4. Ellis A. Rational emotive therapy applied to relationship therapy. *J Rational Emotive Ther* 1986; 4:4-21.
5. Romans JS, DeBord J. Development of the relationship beliefs questionnaire. *Psychol Rep* 1995; 76:1248-1251.
6. Eidelson RJ, Epstein N. Cognition and relationship maladjustment: Development of a measure of dysfunctional relational beliefs. *J Consult Clin Psychol* 1982; 50:715-720.
7. Emmelkamp PMG, Krol B, Sanderman R, Ruphan M. The assessment of relationship beliefs in a marital conflict. *Pers Individ Dif* 1987; 8:775-780.
8. Debord J, Romans SC, Krieschok T. Predicting dyadic adjustment from general and relationship-specific beliefs. *J Psychol* 1996; 130:263-280.
9. James S, Hunsley J, Hemsworth D. Factor structure of the relationship belief inventory. *Cogn Ther Res* 2002; 26:729-744.
10. Kalkan M. İlişkilerde inanç envanterinin (İİE) geliştirilmesi: Geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 2006; 3:45-49.
11. Tabachnick BG, Fidell LS. *Using Multivariate Statistics*. Fourth ed., Boston, Allyn & Bacon, 2001.
12. Hu LT, Bentler PM. Fit indices in covariance structure modeling: Sensitivity to underparameterized model misspecification. *Psychol Meth* 1998; 3:424-453.
13. Nunnally J. *Psychometric Theory*. New York, McGraw-Hill, 1978.
14. Santos JRA. Cronbach's alpha: A tool for assessing the reliability of scales. *J Extens* 37: <http://www.joe.org/joe/1999april/tt3.html>. 1999.
15. Bradbury TN, Fincham FD. Assessing dysfunctional cognition in marriage: A reconsideration of the relationship belief inventory. *Psychol Assess* 1993; 5:92-101.
16. Sharp EA, Ganong LH. Raising awareness about marital expectations: Are unrealistic beliefs changed by integrative teaching? *Fam Rel* 2000; 49:71-76.